

JAROSŁAW STULCZEWSKI *

Projekt budowy zbiornika wodnego (małej retencji) w Szadkowicach-Ogrodzimiu (1980)

STRESZCZENIE | Władze Szadku w 1980 r. planowały w miejscowości Szadkowice-Ogrodzim wybudować sztuczny zbiornik wodny na potrzeby rekreacji i wypoczynku swoich mieszkańców. Projektowana powierzchnia jeziora o kształcie trójkąta wynosiła 1,81 ha. Zbiornik małej retencji miał być zasilany w wodę pochodzącą z rzeki Szadkówki (Pichny z Szadkowic). Do inwestycji jednak nie doszło.

SŁOWA KLUCZOWE | zbiornik wodny, rekreacja, wypoczynek, Szadkowice-Ogrodzim

Construction design of a water reservoir (small retention) in Szadkowice-Ogrodzim (1980)

SUMMARY | In 1980, the authorities of Szadek planned to build an artificial water reservoir in the locality of Szadkowice-Ogrodzim for the recreation and relaxation of its inhabitants. The designed area of the triangular lake was 1.81 ha. The small retention reservoir was to be supplied with water from the Szadkówka River (Pichna from Szadkowice). However, the investment did not take place.

KEYWORDS | water reservoir, recreation, relaxation, Szadkowice-Ogrodzim

Gmina Szadek, tak samo, jak inne tereny tworzące współcześnie województwo łódzkie, jest regionem nieposiadającym dostępu do większych zbiorników wodnych, powstałych w sposób naturalny lub stworzonych sztucznie

* Jarosław Stulczewski, dr, archiwista, regionalista oraz działacz społeczno-kulturalny, prezes Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Mickiewicza 4, e-mail: jaroslaw.stulczewski@o2.pl, <https://orcid.org/0000-0002-8355-3975>

(z wyjątkiem Zbiornika Jeziorsko i Zalewu Sulejowskiego). Na tym obszarze brak jest także zbiorników retencyjnych mających potencjał rekreacyjny.

Ten rodzaj zbiorników to sztuczne jeziora zaporowe utworzone poprzez przegrodzenie doliny rzecznej zaporą. Zbiorniki nizinne charakteryzują się dużą powierzchnią oraz niewielką głębokością. Zbiorniki retencyjne, zarówno duże (zespoły zbiorników wodnych), jak i mniejsze przewidziane są najczęściej do ochrony przeciwpowodziowej, produkcji energii, alimentowania żeglownych rzek i nawodnień rolniczych¹.

W drugiej połowie XX w., szczególnie w latach 70. i 80., zanotowano znaczący rozwój rekreacji nad wodami (w tym wędkarstwa jako formy wypoczynku). Czystość wody, spokój, miłe otoczenie krajobrazowe lub możliwość relaksu z rodziną sprzyjały podejmowaniu przez władze administracyjne działań mających na celu tworzenie miejsc do „lokalnego” wypoczynku. Trzeba zauważyć, że zbiorniki oraz ich otoczenie florystyczne szczególnie dodatnio wpływają na wypoczywających, a o ich funkcjonalności rekreacyjnej w znaczącym stopniu decyduje dostępność do lustra wody. Ze względu na użytkowanie turystyczne i rekreacyjne, najkorzystniejsze są sztuczne jeziora o czystej wodzie, z dostępnymi plażami, mające wzdłuż brzegów piaszczyste dno. Dodatkowym autem może być bliskość kompleksów leśnych, które w niemałym stopniu wpływają na atrakcyjność usytuowania zbiornika². Przeciwwskazaniem do tworzenia tego typu miejsc może być ilość i jakość wód powierzchniowych występujących w okolicy.

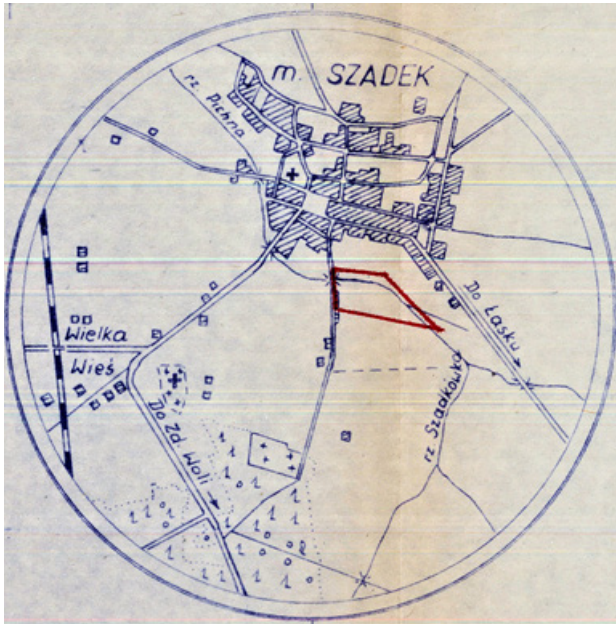
Na początku lat 80. XX w. władze Szadku nosiły się z zamiarem wybudowania na terenie swojej gminy zbiornika wodnego o możliwościach rekreacyjno-turystycznych. Przewidywany do wybudowania zbiornik małej retencji na potrzeby ośrodka rekreacyjno-wypoczynkowego dla mieszkańców Szadku miał zostać zlokalizowany w miejscowości Szadkowice-Ogrodzim, przylegając bezpośrednio do granic Szadku od strony południowej³. Sztuczne jezioro, usytuowane obok projektowanego domu kultury, miało pełnić

1 M. Ostrowska, A. Sałdak, *Rekreacyjne wykorzystanie zbiornika retencyjnego w gminie Kluczbork*, „Studia Obszarów Wiejskich” 2015, t. 37, s. 217–218.

2 D. Świerk, B. Szpakowska, D. Dudzińska, *Wartości rekreacyjne naturalnych i sztucznych zbiorników położonych na terenie Poznania*, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2010, t. 27, s. 495.

3 Archiwum Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (dalej: AŁUW), Projekt techniczny – operat wodno-prawny. Budowa Zbiornika Małej Retencji w miejscowości Szadkowice-Ogrodzim gmina Szadek (dalej: Operat wodno-prawny), sygn. 1018/2, k. 3.

funkcję profilowanego kąpieliska dla dzieci i młodzieży. Całość miała stworzyć nowoczesny kompleks kulturalno-rozrywkowy⁴.

Fot. 1. Szkic orientacyjny umiejscowienia zbiornika wodnego w Szadkowicach-Ogrodzimiu

Źródło: AŁUW, Operat wodno-prawny, sygn. 1018/2

Zbiornik miał powstać w miejscu istniejącego w przeszłości jeziora lub stawu (sadzawki). Jak podaje *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*: „Dolina, w której się rozłożyła osada [Szadek], była zapewne kiedyś jeziorem, którego pozostałość stanowiły błota istniejące jeszcze w XVIII w. Na początku XVI w. znajdujemy tu liczne sadzawki [...]”⁵.

O terenach podmokłych (bagnistych) oraz o istnieniu w tych okolicach jeziora szadkowskiego, wspomina w swojej pracy Alfons Parczewski⁶. Istnienie w tym miejscu w pierwszej połowie XIX w. dużego stawu potwierdza *Mappa pomiarowa terytorium miasta powiatowego Szadek* sporządzona w 1824 r. przez mierniczego przysięgłego i patentowanego Wilhelma Bergemanna,

4 J. Stulczewski, *Wywiad ze Stanisławem Mielczarkiem – nauczycielem, przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej, naczelnikiem i burmistrzem gminy i miasta Szadek*, „Biuletyn Szadkowski” 2019, t. 19, s. 168.

5 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, B. Chlebowski, F. Sulimierski, W. Walewski (red.), Warszawa 1890, s. 760.

6 A. Parczewski, *Monografia Szadku*, Warszawa 1870, s. 7.

przechowywana w zasobie Archiwum Akt Dawnych w Warszawie (Zb. Kart., 184–3)⁷. Legendarne jezioro (bądź staw lub kompleks stawów) było zbiornikiem piętrzącym wodę na potrzeby okolicznych młynów wodnych, których w tej okolicy nie brakowało. Do dziś w bezpośredniej bliskości znajduje się zespół młyna murowanego (1932). Zachował on pozostałości turbinowni oraz motorowni, gdyż w przeszłości wykorzystywał zarówno napęd wodny, jak i spalinowy⁸. Jezioro/staw z czasem zostało zniszczone bądź wyschło, a jego teren został zarośnięty zbiorowiskami zaroślowymi. Jeszcze w okresie dwudziestolecia międzywojennego zamożniejsi mieszkańcy Szadku na przyległym do młyna stawie aktywnie spędzali wolny czas, pływając tam kajakami.

Na potrzeby budowy zbiornika małej retencji w Szadkowicach-Ogrodzimiu Zespół Usług Projektowych w Sieradzu pod kierunkiem Stanisława Hajdasa – zgodnie z podpisaną umową (15/R/80) z marca 1980 r. opracował – na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy Szadek – operat wodno-prawny zawierający projekt techniczny budowy zbiornika oraz rozpoznanie własne w terenie⁹.

Inwestorem planowanych robót miał być Urząd Miasta i Gminy w Szadku, a wykonawcą Wojewódzki Zarząd Inwestycji Rolniczych w Sieradzu. Projektowana powierzchnia zbiornika wodnego miała wynosić 1,81 ha i miał on mieć kształt trójkąta o wysokości 218 m i szerokości podstawy 127 m. Jego głębokość przy maksymalnym napełnieniu miała wynosić w górze 0,50 m i w dole 1,45 m. Z kolei nachylenie skarp zbiornika projektowano 1:2, z wyjątkiem odcinka skarpy od ujęcia w kierunku południowym na długości 70 m, gdzie nachylenie skarp miało wynosić 1:6. Umocnione miały być one przez obsiew nasionami traw. Projektowany zbiornik mógł maksymalnie pomieścić 19 186 m³ wody (przy rzędnej¹⁰ piętrzenia 160,70). Miał posiadać urządzenia do całkowitego spuszczenia wody i osuszania dna. Zakładano, że zbiornik będzie corocznie napełniany wodą (przyjęty czas napełniania 3 doby) po roztopach wiosennych, tj. w marcu, a osuszany na okres zimy (woda będzie spuszczana pod koniec listopada) – do celów konserwacyjnych¹¹.

7 H. Bartoszewicz, *Przełom w kartowaniu przestrzeni miejskiej. Wielkoskalowe mapy miast Królestwa Polskiego doby konstytucyjnej 1815–1830*, „Z dziejów Kartografii” 2013, t. 17, s. 230–231; A. Bartoszewicz, *Obraz kartograficzny Szadku w XIX w.*, „Biuletyn Szadkowski” 2008, t. 8, s. 85–91.

8 R. Kucharski, M. Lamprecht, *Rozwój młynarstwa w regionie szadkowskim w XX w. i jego obraz współczesny*, „Biuletyn Szadkowski” 2006, t. 6, s. 145–149.

9 AŁUW, Operat wodno-prawny, sygn. 1018/2, k. 3.

10 Rzędna – jedna ze współrzędnych, względem których określamy położenie punktów.

11 AŁUW, Operat wodno-prawny, sygn. 1018/2, k. 4–5, 9.

Podstawowym źródłem zasilenia zbiornika w wodę była rzeka Szadkówka (dopływ Pichny)¹². Dla prawidłowej funkcjonalności zbiornika zachodziła potrzeba regulacji rzeki na odcinku 0,5 km. Ze względu na mały zakres robót zrezygnowano z obliczeń hydrologicznych¹³.

Tabela. 1. Pobór wody z rzeki Szadkówki na potrzeby projektowanego zbiornika retencyjnego w poszczególnych miesiącach

Miesiąc	Pobór wody w m ³
Styczeń	–
Luty	–
Marzec	22,4
Kwiecień	238,0
Maj	373,0
Czerwiec	363,0
Lipiec	367,0
Sierpień	304,0
Wrzesień	228,0
Październik	242,0
Listopad	71,0
Grudzień	–

Źródło: AŁUW, Operat wodno-prawny, sygn. 1018/2, k. 6

W celu umożliwienia ruchu kołowego i dla pieszych dla potrzeb obiektu zaprojektowano przepust z rur żelbetonowych (\emptyset 1,25 m typu P-5/125, L=10,0 m) oraz kładkę (typu KT-1/8 L=8 m). Celem większej regulacji wody w zbiorniku, projektowano zastawkę piętrzącą (typu Z-4-3) z rzędną maksymalnego piętrzenia 160,70 do poboru wody dla zbiornika. Zespół projektantów nie przewidywał ujemnego wpływu przez zaproponowane regulacje rzeki oraz piętrzonej wody w zbiorniku na gospodarkę wodną przyległych terenów¹⁴.

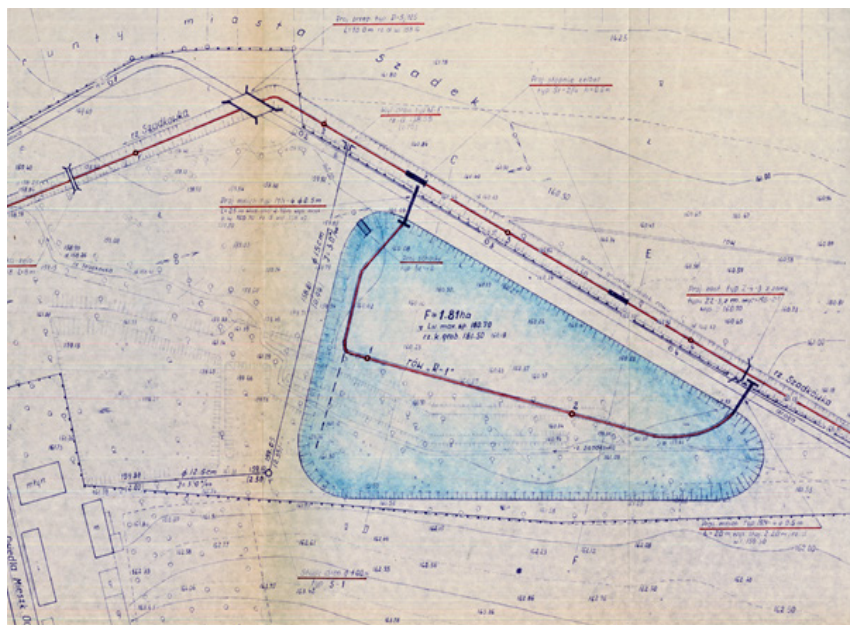
Zarówno zbiornik, jak i trasa regulacyjna rzeki Szadkówki planowane były na gruncie o powierzchni 5,70 ha, będącym własnością prywatną

12 Szadkówka lub Pichna z Szadkowic – niewielki ciek IV rzędu o długości 19 km. Swoje źródła ma w okolicach wsi Szadkowice (na południe od Szadku). Wpływa do Pichny na 16,2 km jej biegu. Zob. A. Nowak, *Zasoby a jakość wód powierzchniowych gminy Szadek*, „Biuletyn Szadkowski” 2001, t. 1, s. 102.

13 AŁUW, Operat wodno-prawny, sygn. 1018/2, k. 7.

14 Tamże, k. 7–9.

(Kazimierza i Władysława Racięskich)¹⁵. Z planów wykupienia lub zamiany tych gruntów oraz utworzenia sztucznego jeziora ostatecznie się wycofano.

Fot. 2. Projektowany zbiornik wodny (małej retencji) w Szadkowicach-Ogrodzimiu (1980)

Źródło: AŁUW, Operat wodno-prawny, sygn. 1018/2

Zbiorniki retencyjne nie tylko zapewniają bezpieczeństwo przeciwpowodziowe, ale są też pięknym miejscem dla rekreacji. Koncepcja budowy zbiornika w Szadkowicach-Ogrodzimiu w pobliżu ul. Widawskiej (za młynem) – z perspektywy czasu – wydaje się inwestycją racjonalną. Możliwe, że jakość miejscowych wód nie pozwoliłaby na utworzenie w tym miejscu kąpieliska, jednak charakter planowanego obiektu oraz otaczająca go przestrzeń, zdobyłyby aprobatę lokalnej społeczności. Powstanie sztucznego jeziora uzyskałoby zapewne szczególne uznanie wśród wędkarzy, którzy dzięki odpowiedniej gospodarce rybackiej, korzystaliby w pełni z tej wody, a wybudowana wokół infrastruktura (np. ławeczki, stoliki, zaplecze sanitarne) podkreślałaby rolę wypoczynkową tego miejsca.

Warto pokusić się o przeprowadzenie badania ankietowego wśród mieszkańców gminy i miasta Szadek, którzy mogliby się wypowiedzieć, jak postrzegają możliwość wypoczynku i wędkowania nad sztucznym zbiornikiem.

¹⁵ Tamże, k. 10.

Możliwe, że badanie to uwidoczniliby także ewentualne wady związane z zagospodarowaniem przestrzeni pod zbiornik. Utworzenie i funkcjonowanie zbiornika małej retencji na tym terenie, wydaje się działaniem potrzebnym i istotnym, gdyż Szadek i jego gmina nie posiadają tego typu akwenów wodnych, gdzie mieszkańcy mogliby odpocząć i spędzić czas wolny razem z rodziną. Jednak pełny osąd przez lokalne społeczeństwo wad i zalet takowego zbiornika będzie możliwy tylko w chwili jego rzeczywistego powstania oraz eksploataowania.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi

Projekt techniczny – operat wodno-prawny. Budowa Zbiornika Małej Retencji w miejscowości Szadkowie-Ogrodzim gmina Szadek, sygn. 1018/2.

Opracowania

Bartoszewicz A., *Obraz kartograficzny Szadku w XIX w.*, „Biuletyn Szadkowski” 2008, t. 8, s. 85–91.

Bartoszewicz H., *Przełom w kartowaniu przestrzeni miejskiej. Wielkoskalowe mapy miast Królestwa Polskiego doby konstytucyjnej 1815–1830*, [w:] *Kamienie milowe w kartografii*, J. Ostrowski i P.E. Weszpiński (red.), „Z Dziejów Kartografii” 2013, t. 17, s. 223–256.

Kucharski R., Lamprecht M., *Rozwój młynarstwa w regionie szadkowskim w XX w. i jego obraz współczesny*, „Biuletyn Szadkowski” 2006, t. 6, s. 127–152.

Nowak A., *Zasoby a jakość wód powierzchniowych gminy Szadek*, „Biuletyn Szadkowski” 2001, t. 1, s. 101–110.

Ostrowska M., Sałdak A., *Rekreacyjne wykorzystanie zbiornika retencyjnego w gminie Kluczbork*, „Studia Obszarów Wiejskich” 2015, t. 37, s. 217–227.

Parczewski A., *Monografia Szadku*, Warszawa 1870.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, B. Chlebowski, F. Sulimierski i W. Walewski (red.), Warszawa 1890.

Stulczewski J., *Wywiad ze Stanisławem Mielczarkiem – nauczycielem, przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej, naczelnikiem i burmistrzem gminy i miasta Szadek*, „Biuletyn Szadkowski” 2019, t. 19, s. 159–174.

Świerk D., Szpakowska B., Dudzińska D., *Wartości rekreacyjne naturalnych i sztucznych zbiorników położonych na terenie Poznania*, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2010, t. 27.